

INNHold

Forord.....	7
Om forfatterne	9
VIVIAN ETTING	
Nordens rigsborge i 1300- og 1400-tallet.....	11
ERIK OPSAHL	
Kongelige borger og befestninger i Norge fram til rundt 1350.....	41
KNUT ARSTAD	
Borger i den norske innbyrdesstriden – et sentralt virkemiddel i krigføringen?	99
ØYSTEIN EKROLL	
Ragnhildsholmen og Tunsberghus – to sider av det norske borglandskapet	121
CATHRINE STANGEBYE ENGBRETSSEN	
Jordnært og himmelsk på Berget	155
JØRN ØYREHAGEN SUNDE	
Håkon 5.s borgrett	187
BJØRN BANDLIEN	
Dronning Blanca og den høviske kulturens skyggesider.....	197
FREDRIK BJØNNES	
Borgen på berget	221
CECILIA GUSTAVSEN	
Jakten på det usynlige	243
Register	271

FORORD

«**N**orge, Norge, hytter og hus og ingen borge», heter det i diktet «Norge, Norge», som ble skrevet av Bjørnstjerne Bjørnson i 1890. Formuleringen skulle få fram det særegne med Norge, som et land med relativt små sosiale forskjeller, et land uten adel og dermed også uten borger. Det stemmer da også langt på vei for det norske samfunnet som har utviklet seg innenfor den moderne norske staten, etablert i 1814. Borger har derfor vært viet liten interesse i norsk historieforskning, selv om viktig dokumentasjon av borganleggene som Norge tross alt har, ble utført på 1800-tallet og begynnelsen av 1900-tallet.

Det hevdvunne synet har vært at det norske kongedømmet begynte med borgbygging fra slutten av 1100-tallet, men at byggingen aldri ble omfattende og stoppet tidlig opp. Interessen for den norske borgbyggingen i middelalderen har imidlertid økt i det siste. Det har kommet enkelte viktige studier av enkelte sider av noen av borgene, men en mer helhetlig og konsentrert tilnærming har manglet. Etableringen av *Norsk Borgsenter* i Tønsberg er et resultat den økte interessen og er tenkt å skulle bidra til en slik forsterket borgforskning i Norge.

Norsk Borgsenter ble etablert ved Slottsfjellsmuseet i Vestfoldmuseene som en egen satsning ved museet. Borgsenterets hovedmål er å være et kompetansesenter innenfor borgforskning og -formidling i Norge, med ansvar for drift og tilrettelegging av forskning og forskningsbasert formidling. Ny kunnskap om norske borganlegg skal utvikles i egen regi og i samarbeid med andre nasjonale og internasjonale institusjoner og forskere.

Det finnes flere typer borger fra forskjellige perioder i Norge. Det har eksistert bygdeborger fra jernalderen og borger av tre fra tidlig middelalder, bispeborger og lokale forsvarstårn for stormenn. Men det er middelalderens kongelige borganlegg i stein som i første omgang er gjenstand for forskning og formidling gjennom

Norsk Borgsenter. Internasjonalt er det en økende interesse for forskning på middelalderborger. Borger er tradisjonelt forbundet med krig og militære funksjoner, men nyere studier har utvidet perspektivene til å inkludere også deres betydning for økonomi, makt, samfunn, symbolikk og formingen av landskapet, kort sagt borgene som symbol for og sentrum for makt og forvaltning.

En sentral del av borgsenterets strategi er å arrangere konferanser, og den foreliggende antologien er et resultat av konferansen «Tunsberghus revitalisert» i april 2022. Det var Norsk Borgsenterets første konferanse ved Slottsfjellsmuseet i Tønsberg. Temaet for konferansen var status for norsk borgforskning, med hovedvekt på Tunsberghus. Hvilken forskning er gjort, og hvilke forskningsområder bør det satses på i fremtiden? Artiklene gir viktige innspill til fremtidige forskningstemaer.

Selv om Tunsberghus står i sentrum, spenner bidragene i antologien vidt for å sette Tunsberghus og norske middelalderborger generelt inn i en større sammenheng. Den første artikkelen presenterer det nordiske bildet, så følger en større artikkel der forfatteren går kritisk gjennom det hevdvunne synet på borgbygging i høymiddelalderens Norge, og deretter kommer artikler med temaer som byggeskikk og materialbruk, borger som forsvarsverk og muligheten for hagebruk på borgen. Kulturelle, rettslige og politiske områder blir også belyst: Hvordan var den høviske kulturen i borgen? Hva var nytt med Håkon 5.s borgrett? Hvilke politiske omstendigheter i senmiddelalderen påvirket Tunsberghus? Antologiens siste bidrag dreier seg om formidling, som er Slottsfjellsmuseets fremste oppgave: Hvordan skal museet formidle middelalderhistorie og borgforskning? Ett eksempel vil bli belyst.

Vi vil takke bokas bidragsytere. Takk også til avdelingsdirektør Arild Braa Norli ved Vestfoldmuseene som har det overordnede ansvaret for Vestfoldmuseenes middelaldersatsing.

God lesning!

Tønsberg/Trondheim, 23. juni 2025

Cecilia Gustavsén og Erik Opsahl